НЕДОКОЛИСАНА

I

В одного пана було три дочки. Дві ж було — як було, а третя вдалась йому така гарна, що не надивитись, ні налюбуватись, як намальована ходила — найстарша була. Та зате як хороша була, так і вередлива. Ніхто нічим не догодив її ніколи в світі. Як би до ладу не було зроблене, и вона все-таки приключку знайде і торкоче, свариться, лається, а кого може, то й поб'є. Спочатку батько й мати було посварювались на ню, і носом в куток ставляли, і на коліна. Поки ж була меншенька, то ще було слухає; а як на стану стала, то вже й батькам таки ніяково було, а то й сама таки не подавалась, та ще як визвіриться бувало, то й не рад, що зачепив, хоч в мишачу дірку ховайся.

Бачивши, що нічого не помагає, батько й плюнув: "Цур тобі!! пек тобі!! вже не маленька єси, сама шукай світові ладу, а я з тобою кінця не виведу".

Згодом так і мати зробила: "Роби,— каже,— доню, що тобі любо та мило, а мені вже докучило сваритись на тебе, да таки, бачу, тобі слова мої, як вмерлому кадило".

Друге б схаменулось; де ж таки! батько й мати цураються, тільки що з хати не женуть; а ця собі байдуже: "Овва,— каже,— менше говоритимете, менше буде клопоту".

От середульша панянка посваталась, от і весілля наступає. На другу, то вже пливала б у сльозах; а ця вередує, свариться, вганя по надворі, всякого знайде, всякого товче, голомшить,— біда, та й годі.

Віддалась і найменша, вже й діточками кланяються; а найстарша все дівує — ніхто й пальцем не кивнув, ніхто й не крукнув; таку славу по собі пустила, що всі її обходили, як що лихого, нечистого.

— Хай щезає,— кажуть було кавалери,— коли батько з нею не вживеться, то чоловікові й не кажи.

Сумує батько, мати печалиться, а доня гуля, як вода в прірві — що нічим її не спиниш. Хто не знав, то ще було заходжають, і на перший раз вона вміла примаслитись; а при хорошій вроді та при грошах, то й до серця доріженька втерта. Паничі було по першій частині без душі від неї: "Без жовчі,— кажуть,— дівчина! А очі! а брови! ой-ой-ой! і спиш, то вона перед очима".

А по другім, по третім разі як вийшов без синяка, то дякуй богу.

— Да вона,— кажуть було, втікаючи настрімголів, мабуть, не сповна розуму або осою загодована, що така безпардонна,— чи свій, чи чужий, так і тягне через лоб, не зважає ні на що.

Мати плаче, аж заходиться, що покарав бог такою донечкою; батько ходить сам не свій, наче гроші загубив або наче йому остання худобина відійшла — зсахарив господь Марусю. А приїдуть ті — повіддавані, аж любо оком глянути; такі молодиці, що куди! і діточки, як квіточки, хороші, коло них звиваються та жебонять любенько. Аж дух радується, ізбоку дивлячись. Що ж би то батькам, якби не та добренька! Да нема на ню ні шлюбу, ні згуби — звивається перед очима, цоконить, б'ється; то, замість веселості, серце розривається, що сплодили таке диво собі на лихо, людям на наругу. Ніхто вже і в двір не загляне, хіба приятелі панові та панині приятельки, а більше ніхто й заром не бува. Далі й це перестало, наче той двір заджумлений стоїть.

II

Надворі зима — хуртовина, що й світу божого не видати — мете, крутить, гуде, аж палац здвигається, та мороз-мороз! аж голки скачуть. То надворі так — холодно, зима! А в хаті Маруся гарячку поре, аж пóти ллються, ввесь двір догори дном поставила, розходившись. Слуги плачуть, батько десь заховався, що й [зі] свічкою не знайти; мати також ген-ген, за десятий поріг забігла та сидить собі, співає, щоб того галасу не чути — всі, як поварені, наче на похороні, одна Маруся окунем стає.

Під цю годину, ніхто й не завважив, заїхав перед палац чотирма кіньми, добрими санками розмальованими, якийсь опуганий пан; зліз із санок, обтріпався на рундуку, обібрав лід на вусах та й пішов до палацу. Зостався сам машталір надворі, обернувся кіньми і ворчить сам до себе, дивлячись, як пара з коней встає. Далі хтось вийшов, казав сани в возовню затягти, а коні в станю завести; і знов завіруха гуля. У другого хазяя сільського бодай би гуси герготали, а тут і того не було.

Може, в цю пору хто блудив у полі і духу вже пускається; та що кому до того? Тепер такий світ настав, що один одного рад би в ложці втопити, то з біди врятувати не кажи. Нема, як було давно! все забули!..

— Ага-га! — заговорив пан домашній, як гість до хати ввійшов,— копа літ! копа зим!.. Що це тебе принесло — чи човен, чи весло? чи, може, хуртовина загнала? — додав, уже поцілувавшись.

— Ні те, ні друге, ні третє, а приїхав тебе відвідати.

— Спасибі! Спасибі за пам'ять! Сідай лиш. А то можна подумати, що ми посварились абощо, так давно один у другого не бувавши.

Так вони почали і далі потягли — далі-далі, далі-далі, геть за все переговорили — і за озимину, і за ярину, і за пасіку, не раз сіпак згадали, не раз вуса підкручували та й дійшло аж до дітей.

— А що,— пита гість,— твоя біда — так Марусю величали — ще в тебе на карку чи вже кому другому на плечі сіла?

— В мене ще, та, мабуть, і до смерті не скину.

— Хіба що?

— Немовби й не знаєш, що хрону й собака не нюхає. А вона гірш хрону в носі.

— Як-то гірше? чи вона тобі не вродлива, чи не багата?

— Багата, та зубата, вродлива, та вередлива,— з жалем відказав батько, головою похитуючи, а гість і каже:

— Хоч? Я тобі зятя висватаю — а дзєльни хлопец!..102

— Та цур йому! щоб і костям не було спокою. Не хочу.

— Та не бійся; я все йому розказував, а він каже: "Я й сам все те знаю, а таки посватав би, якби віддали за мене".

Задумався батько; бо яка б вона не була, а все батькові своя кров.

— Ну як? — запитав гість,— добре, чи що?

— А хто ж він такий? Може, який попович абощо?

— Ні, пане добродзею!103 з поповичем чи смів би я нависватуватися? просто шляхціц, ще й давнього роду — чловєк шляхетни і бардзо пожондни104 Правда, в калитці гуде воно — гуде, вшак105 же не без гроша.

— Не знаю, що й казати,— озвався батько.— Це дочка моя, а хто своїй дитині не жичить добра, той і в пеклі не знайде стільця по собі; да не годиться і чужих дітей кривдити. На твою волю здаюсь.

Через кілька час панна сватача виглядає — причепурилась, прибралась, всякого фантя на себе начіпляла, брязкотиння понавішувала і походжає, як павич, погойдується, наче її на ресори взяв — знать від усіх вона не відродилась була. Далі як розходиться — боже ти мій!

— Гамуйся, дочко! що тобі такого? Негарно ж як, слуги ходитимуть з попідбиваними очима. Сьогодня кавалір буде, а ти таку содому підняла, — заговорила мати.

Маруся й послухала, може, первий раз на віку... Саме на це і кавалір приїхав. "Цс!" — панна каже, і в хаті чути стало, як муха летить. Увечері і посватались.

— Може, ти не знаєш моєї дочки,— каже пан,— може, ти лакомишся на її багатство, а не знаєш, яку біду береш на свою шию? Хоч — я розкажу.

— Ні,— каже той,— і на гроші не лакомлюсь, а знаю все про панну Марусю, та вона мені подобалась, та й годі.

— Коли так,— озвався батько,— то боже ж вас благослови!

І помінялись обручками і хустки забрали; судженого, кажуть, і конем не об’їдеш.

III

Немовби дух святий хату перелетів, як вибралась ця біда. І пан повеселішав, і паня інша ходить, а що слуги, як випровадили панну — чи

то бак молоду паню за обійстя, то аж перехрестились. Слава тобі, господи, кажуть, може, й для нас іначійший світ настане.

Була на світі чоловік гірш хороби, що від його ні відхрестишся, ні відмолишся. Як збудеш його яким способом, то вже не знаєш, що розпочати — чи діло робити, чи попереду похвалитися. Така-то була і ця молода пані — гірш вередливого москаля в хаті. То й раділи всім двором, що збули одну; бо та одна за сто п'яних. А вона повіялася із своїм чоловіком вже в другу хату вередувати, немовби каже: хай і ті ще хрону понюхають, і цим пора вже покій дати.

Тиждень чи дві неділі на новім господарстві була з Марусі жінка, як бог повелів: і порадитись було з ким, бо на мозок її не бракувало; і приголубить, поцілувать було кого, бо гарна була, як весна красна, хоч вже трохи й матірна собі. "Лякали, страхали мене,— дума собі її чоловік, — а дасть бог, що з мого покинька ще люди будуть".

Та не було кому сказати йому: не кажи гоц, доки не перескочиш; бо частіш бува, що добра ждеш, а лиха сподійся, щоб не опіла біда зопалу; бо несподівано причавить, й як камінь зерно, та ще и мука не посиплеться, а так і заплісніеш. Добре жити в надії на щось луччого, да тому, в кого й так на душі легко; а кому бог не годить, то і в печі не горить — такому нічого сподіватись, для його надія — то дірявий мішок на просо, решето на воду.

Да, мова мовиться, а хліб їсться — наш пан не дуже багато й добра сподівався, а так лиш, як то приповідають, надвоє бабі ворожили — як не вмре, то буде жити...

Пройшло дві неділі, чи що, Маруся почала голосніше говорити, далі то крикне, то стукне, то ногою тупне, а там коцюба не коцюба, що під руку навинеться.

— Сподівалися ми лиха,— заговорили слуги,— то воно нас і не минуло; от яка біда опіла. А пан каже:

— Жінко! що це тобі такого! осою тебе загодували, чи що?

— Ну-ну! не мовчи тільки, то я і тобі покажу, де раки зимують,— озвалась Маруся.— Бач, який справний знайшовся! Звідкіль ти такий вирвався, рада б я знати?

— Я то здешній, от ти то так що звідкіля?

— З батькової праці, з маминого живота! от я звідкіля, коли хочеш знати.

— А довго тебе колисали?

— Сім день і три ночі — щоб тобі повилазили очі...

— Е! то ти ж іще недоколисана, коли так. Гей! хлопці! — гукнув. Збіглось їх щось, може, з десяток.

— Столярів мені,— каже,— ковалів!

Розбіглися вони, котрий за ким попав — той за столяром, той за ковалем, пан ходить, заклав руки у кишені, а пані не сміється, ні,— аж духу пускається.

— От тобі й виріс,— каже,— от тобі й вивчився! Побачим-побачим, що то з того буде...

— Колиска буде, а ти думаєш що?

— Я думаю, що тріски з єї летітимуть та кожна тобі в голову.

— Побачим, чи хоч одна полетить!

— Поназдивишся!..

— Побачиш! Я ж скажу окувати, то куди ж й тобі, бідній!..

— В голову! в голову! — закричала вона.

— Що ж? ти думала, що я тебе битиму? Треба ж було здогадатися, що добрий хазяй і худобину жалує києм обертати, а ти ж моя жінка! Як же тебе бити? Як на тебе руку підняти, коли ти така ж людина, як і я, і обоє рівні? Та й для чого тут битися, сваритися, коли я бачу, що ти недоколисана — що тебе треба тільки доколисати, то всі норови відлетять.

— Бач його, який сам доколисаний! А тебе колисати?

— Мене не треба, бо я не вередую, як ти — стало бути і доколисаний.

— Добре-добре! хай буде по-твоєму — що ти доколисаний, а я ні,— нехай буде й так.

Так моїм панам і день минув, що все одно до другого бундюжились та ходили, носи поспускавши, як індики! А ввечері й колиску принесли, мірою на паню, окована; гарна, ще й навели палітурою з покостом. Заплатив пан, а колиску казав заховати, поки пані знов розходиться. До цього щастя не довго було ждати! На ранок, чуть зоря забриніла, пішла содома у дворі; і панові поспати не дала, і вартівників познаходила, курей навіть пополохала! не то що.

— Хлопці! — гукнув пан. Зійшлися хлопці. Він, ще й не вбиравшись, вийняв скілька простирал, ковдру (одеяло) й та казав попруги тощо на

вповивач позшивати, та и паню, гарнесенько вповивши, і в колиску положили. Ще тільки й пан вповивач готував, вона и питає:

— Скажеш роздягатись чи таки зовсім зо всього розібратись? — Так, значиться, на кпи.

— Нащо мняти шовк! В сорочці впів'ють тебе, голубко моя.

Вона й роздяглася до сорочки і сіла та й давай матіркувати, що нехутко з пелюшками справляються. Як простелили одно-друге простирало, поклали подушчину тощо, то пані лягла і руки простягла; почали вповивати, а вона давай ногами фацукати: "діти,— каже,— не мовчать, то й я не буду".

Сміються хлопці, регочуться і все вповивають — муцуються, аж чуби милом стали, а пані дригає, та й годі. Як дійшло до того, що їй, голубці, вже тільки голова зверху, то бодай плювала, бодай кусала, кого достане, а норову не кидалася. Як вповили зовсім як годиться, тоді вже взяли дитину вчотирьох і поклали в колиску та й давай колисати та приспівувати всіляких пісень, що до того йдуть: і "коточка" співали, і "дрімоти"... А пані все плює та свариться. Та що вона плюне, то хлопці й дражняться — панову волю чинили: "Яка ж недобра дитина! ще й плюється!.." Що вона залає, то вони ізнов дражняться: "Дивись, бра! — кажуть,— як наша дитина говорить,— немовби старе. Ану ще так! а ну!..." Та все колишуть та співають... один втомиться, то другий стає. Сварилась вона, поки сварилась, а далі й перестала, бо голова закрутилась — вона й заснула. Тоді хлопці посідали і ні шеберх,— тільки сидять собі, як коло дитини, та поколисують, як пані поворухнеться. А пан пішов на пекарню, казав молочної каші наварити для тої дитини, що то хлопці колишуть.

Первим ділом пані почала сваритись, як прокинулась, щоб розповили, а як її не послухано, то давай вона плювати — аж голову підносить, щоб прямо в лице попало. Ці хитрують та регочуться, аж

луна йде по покоях; а вона, аж луна стає, свариться, клене всіх на чім світ стоїть — і себе, і батька й маму; і все шарпається, щоб руки визволити. А хлопці не дають, колишуть, гойдають. "Ай! ай!" — почала пані на все горло, як її докучило за кожен раз жахатися. Прийшов пан:

— Чого ти, голубко моя?

А паня як води в рот набрала.

— Чого вона розходилась? — запитав пан хлопців.

— Не знаєм,— кажуть вони.

— Ну, котю, чого ж ти хочеш? — знов питається пані. А вона ні пари з губи, тільки плює на кожного.

— Хочете ви, пане, щоб дитина в колисці та сказала, чого плаче! Мабуть, каші хоче абощо,— заговорив хлопець.

— Мабуть, чи не справді,— пан каже, і послав за кашею. Принесли й кашу молочну, і мисочку, як для дитини, і ложечку, як дітей годувати. Пан став над колискою, студить і примовляє:

— О! моя красна жінка! Вона не буде вередувати, а буде їці, їці буде моя люба! Вона каші хоче та й вередує... Зараз дам і каші. Роззяв же рот, ну! ну, котю! касі! касю-ні!

І що він підведе ложку до губи, то вона плюне на нього та й відвернеться. А з очей її аж іскри сипляться. Облилась тою кашею! І за шию потекло, і груди обляпала, а таки й не покушала.

— Е! не їсть! — каже пан,— мабуть, чи не слаба! Треба роман-зілля настояти... А ви тим часом колишіть,— каже хлопцям і пішов з хати. Почали хлопці колисати та приспівувати, а пані ізнов вередувати.

— Та спи ж бо! е-е-е! е-е-е! — один співає. А другий:

— Ну, котю! спатки ж бо! О! гарна наша панійка! Вона буде спатки! Спатуні буде наша пані!.. Ой то ляля! бити хоче... Я ж її дам!..— і буцім б'є: "А! а! а!" — так по колисці рукою; а другий: "Гм! — почав плакати.— А що, будеш?! Ото знай, вража лялю! Як то паню зачіпати".

Розсміялась вона на такі штуки, а після ще гірше розсердилась.

Так колисали паню скілька день, що вона й ріски в губах не мала, і все сміялись, а вона все вередувала. Далі почали хлопці вговоряти, що як не буде їсти, то пан казав заливання зробити. Так то просьбою, то грозьбою вговтали паню, і вона казала принести їсти.

— Каші? — запитались няньки,— пан увсе позамикав,— кажуть.

— То й каші,— озвалась пані, аби збавитись від заливання. Та не лає свому чоловікові — не лає — ні! і в маму, і в тата, і на всі лади бере.

Принесли каші.

— Розповийте ж попереду,— лагідненько загомоніла пані.

— Що робити, браття? — няньки заговорили,— послухати чи ні?

Вагаються, значить; бо вже раз так було, що розповили на її просьбу, а після десятком зійшлися, щоб уповити; то тепер вже й поставали, не знають, що робити, що й чинити — хто, пригадують, опарився на молоці, той на холодну воду студить.

— Розпів'єте ж чи ні? — запитала пані.

— А ви ж, пані, не будете вередувати?

— Ні,— каже,— без пана не буду, а тільки при панові.

— А як ми будем просити, що перестаньте, то послухаєте?

— Добре-добре! тільки розповийте; бо мені вже руки й ноги задеревеніли.

Розповили її, а вона й потяглась: "А-а-а!"

— Росточки, косточки! — каже один хлопець.

Як би приском обсипав, так і це показалось для пані; то вона хіп — та й сіла, щоб зірватись на ноги. Хлопці й кинулись гуртом.

— О, ні! — кажуть,— цього то вже не буде.

— А чого ж ви, бісові діти, дражнитесь?

— То вже не будем, лежіть тільки.

— Коли ж я хочу на землю.

— А пан нам найгірш заказав давати вам таку волю. Дух, каже, вижену, як дасте її хоч ногою доторкнутись до землі і без мене.

— А! який-такий ваш пан,— почала вона; а хлопці давай просити, що дайте покій, бо вже нічого не вдієте. Бачить вона, що правду кажуть, та й замовкла і стала їсти — а то аж змарніла була не ївши.

Як поколисали Марусю так щось з місяць, чи що, то вона і зм'якла, як віск від вогню. Бо то слабий полежиш який тиждень, то не можеш піднятись, і то аж пече встати; на сонце боже глянути, а це ж здоровісінька була та ще й така попендлива та прудка! То з її норовом в колисці гірш, як в фурдизі, та ще й зв'язана!.. І почала вже проситись у свого чоловіка:

— Пусти мене, голубе вже не то що, але й десятому буду заказувати що то вередувати.

— Не пущу,— озвався пан,— бо ти, може, іще вийдеш недоколисана, тоді що?

— Ні вже, соколе! сякий-бі, такий-бі, що навіть переколисана, коли хоч знати.

— Ні! не вірю! — каже пан,— треба й ще поколисати.

— Боже! Боже! — заголосила паня та в сльози і наче нежива опустилась, а ті вповивають. А пан стоїть, дивиться:

— А що — га? — каже,— добре колисатись! а смак!

— Та вже муч-муч! на те твоя сила; да хоч не потішайся,— заговорила вона плачучи.— Такий мені чоловік красний...

— Пустіть її, хлопці! — заговорив пан,— побачим, що то з того вийде, що я послухаю. А колиску заховайте, бо хто знає...

— Бодай вона тобі згоріла! — загомоніла пані, втираючи очі.

— Ша! жінко! бо скажу колисати.

— Ні вже — не буду, котю, то я лиш так собі...

Пройшло два, три дні, ба й місяць минає, ба от уже й до року сягає, а пані й не чутно в обійсті, тільки в хаті уже й заправляє, а на двір і не подивиться, і в хаті, що й не пізнати: слуги для єї рідні діти, а вона для слуг то рідна мати. Всі норови як рукою відняв,— і все пішло, як по маслі. Шовкова жінка, та й годі.

IV

Настало літечко. Яснеє сонце не пече, як-то інколи буває, а наче теплою рукою по тілі водить, ягоди вже паліють і перший в'яз пішов на гоірках.

От вийшла собі Маруся з чоловіком в садок, посідали та й голубкаються. А в старого пана якраз тоді йменини,— то посланець і йде від його, зняв шапку, поклонився і дає лист — тесть пише, що приїжджай, каже, до мене в гості та провітришся здебільшого; бо, мабуть, уже засклів єси до тристенного із своєю жіночкою. Прочитав він і її дав прочитати: "Подивись,— дума собі,— яка по тобі слава". Стала вона читати і, як яблучко червонобоке, зачервонілась і каже, прочитавши:

— Що ж, поїдеш?

— Як хочеш,— каже він.

— Як скажеш,— озвалась вона.

— То поїдемо.

— Будемо,— каже пан посланцеві і відписав до тестя, що конче буду із жінкою удвозі.

Як прийшла та пора, то й поїхали. Там уже були ті два зяті із жінками, із діточками, сидять собі круг стола та базікають про лиху долю Марусиного чоловіка, що висватав собі журбу, і всі лиха сподіваються. Якби така чужа дитина вдалася, кажуть, то і в подвір'я не варт пускати; а своє хоч яке воно, то своїм миле. І жартують, і кепкують, а серденько ниє, що голову змиє, як приїде, хоч і в гості, та байдуже. І все в вікно поглядають, чи не іде, і вартового поставили, щоб за коливорот позирав і дав знати, як завважить. От вбіг вартовий: "Ідуть!" Зашамотіло все, заворушилось, наче в школі від учителя. Слуги, аж побіліли, поналякувались; а як зобачили Марусю в своїм обійсті, то й позавмирали. А вона так лагідненько до їх заговорює, кого здибле, і гостинця дала кожному, і осмішкується, наче й не вона це приїхала. Дивуються вони, перепитуються: що з єю такого сталось? вона, да не та!

— Мабуть, чи не того,— одно каже,— що не для єї двір, хоч він і батьків, а все ж не свій.

— Може, того, що давно була та ще не освоїлась,— каже друге...

Може, котре іще що знайшло сказати. А батько та мати лиш потерпають, що от-от розходиться. Тим і гостей не запрошали, щоб сорома не наробила. Ті зяті також переглядаються, і жінки їх собі. І всім дивно, що вона так красно бавиться; і весь двір навшпинячки ходе. Ба ото вже й вечір не за горами, а Марусі й не пізнати; а цим іще душа не на мірі.

Як сонечко спочило, пані заговорили: "Купатись! купатись!" — і пішли всі три до купальні, що була в саду на озері. Пани вчотирьох тим часом зайшли в сад, посідали під липою,— може, чай пити збиралися абощо, а щоб губа не вакувала, почали кпити один з другого ті два молодших зяті, що в тебе жінка така! а в тебе така! тебе за ніс водить! а тебе за чуба смиче!.. Батько духу піддає — і всі регочуться. А третій зять — Марусин чоловік — ні до чого не мішається, тільки сміється за гуртом. От ті вдвох і причепились до його: "А ти вже й мовчиш про свою?"

— А мовчу,— каже.— Що ж мені й говорити, коли добра не гудять, а хвальби знов не потребує.

— То твоя жінка добро? — підхопили ті.

— А щоб ви знали...

— Ха! ха! ха! — засміялись, аж ворон в садку полякали.— Ніщо казати,— око бачить,— додали,— що Маруся добро, як табака в оці.

— Дай, боже, кожному доброму чоловікові таку жінку, як вона в мене. На долю не нарікав би.

— Да ти, мабуть, або сам недобрий чоловік,— озвались ті,— або вже й смак стратив та не тямиш, що то за добро в світі; бо ми, хоча й, може, і не добрі люди, а таких жінок, як твоя, і ворогам своїм не зичимо.

— Бо то ви, а то я! бо ви ж не знаєте моєї Марусеньки; тим так і думаєте, а як спізнаєте, то в другу заграєте.

Так слово по слову дійшло аж до закладу.

— Добро,— каже цей,— хоч-то воно й не годиться, а йдім і в заклад. Чия жінка слухняніша,— додав,— тому кожен по селу.

— Добре,— озвавсь тесть,— і я стаю до спілки.

— Добре! — зяті кажуть. І руку перебили.

— Тепер посилати за жінками,— каже муж Марусі,— котра прийде сюди, як вона в купальні, тої грало.

— Проба неабияка,— озвався тесть. То всі, хочу не хочу, на то пристали.

— Починаймо ж знизу,— каже тесть. Та й післали за найменшою. Пішла дівчина:

— Просить вас пан, щоб ви прийшли до них, як тут ви єсть. А пани під липою всі чотири.

— Піди ти до біса із своїм паном! що він, чи тепер здурів, чи зроду ума не має. Скажи йому,— каже,— шо він самошедший.

Пішла дівчина і принесла звістку, що не хочуть, ще й самошедшим нарікали.

За другою пішла і теж принесла, що не хочуть, ще й самошедшим нарікали.

— То ви, значиться, вже програли?

— А ти, думаєш, не програєш? Коли наші сварилися, то твоя битиме.

— Зараз вивіримося.

І післав дівчину.

— Піди,— каже,— моєї попроси, щоб прийшла; кажи; що мені конче треба її зараз.

Не зразу дівчина й відважилась на таку штуку.

— Що ж? — кажуть пани.— Скажи та й тікай; твоє діло таке: чужа воля закон.

"Воно так,— подумала дівчина,— закон — то чужа воля, а покута — своє тіло". Зітхнула і постьобала по тій стежечці третій раз.

— Ідіть уже ви,— каже до Марусі,— вже ваш пан та прислали по вас, — а ноги наставила, щоб дернути, як що до чого.

А Маруся, начебто й не до неї пилося, питає:

— За мною?

— Еге ж! — відповіла дівчина.

— Зараз,— каже Маруся і вилазить з води.

Дівчина думала, що вона вже так і вмотається в коси; то вже і пелену підібрала, щоб не було перешкоди.

— Що се? куде се ти? — заговорили ті сестри, як побачили, що Маруся з води вилазить.— Вернись.

— Ні, не вернуся,— відказала вона,— коли чоловік прислав, то, мабуть, не для ради цікавості; да хоч би й так, то що ж...

— То на сміх, на потіху,— кажуть ті,— мабуть, уже не по повній хильнули.

— Вже то він знає, що робить. Як сміятимуться з мене, то через його, а мене шануючи, і його шанують.— Сказала і пішла вздовж садком.

— Цур її! що се з нею такого? Попався, жучку, панові в ручку.

А Маруся думає собі, йдучи: "Як не піду, то як іще почне колисати; то хай йому всячина".

Ще здалеки побачили пани, що йде вона, чоловік і кива: "Вернись! вернись собі!" Вона й вернулась до купальні.

— А що? — заговорив її чоловік, чия жінка слухняніша? хто виграв?

— Ми програли,— заговорив старий, та й до тих,— и давайте по селу.

Говорить старий як годиться, а на серці, немов млинський камінь, лягла тяжка дума: "Чи не попалась мишка в котячі пазурі, що така слухняна стала". І могорич йому в пельку не лізе, що пили за її здоров'я.

Первим ділом постановив собі старий випитати в дочки, що воно таке значиться, і десь в закутку й питає:

— Що? Який твій чоловік?

— Такий добрий,— каже,— такий розумний, що дякую богу та й не надякуюся.

— Чого ж ти та зм'якла?

— Ет! — каже,— й не питайте; мені й самій чудно та дивно, чому я попереду не така була; а яка була — і спогадати соромлюся.— Та й пішла до гурту.

Так і бенкет пройшов, що ніхто нічого не довідався, так і роз'їхались, що ніхто нічого не знав, хоч як голови ламали.

Поїхали ті два сопучи, а цей із своєю жінкою, як голуб з голубкою.

Дорогою вона й запиталась:

— Що це ви посміятись хотіли, чи що, що посилали за нами до купальні?

— Говори! — каже він,— ти й не знаєш, що там було, і не здогадаєшся, як добре зробила єси, що послухала... Ото на тобі, читай! — І дав папери на ті виграні села. Взяла вона, прочитала та й віддає йому і каже:

— Ото будуть каятися!..

— Я думаю! Як же й не каятись.

— Добре ж ти, голубе мій, казав, що я недоколисана була!.. Мабуть же, ще й ті недоколисані, що не слухають своїх чоловіків!.. А я, то поки життя мого, слухатиму тебе, як божого гласу. Як то добре, що ти доколисав мене!..— І аж поцілувалися...

Дивіться, мами! доколисуйте ж! Бачите, як Маруся рада, що вже доколисана стала... А в нас багато! багато є ще недоколисаних, тільки самі не признаються, чоловіки не здогадуються, а паніматкам байдуже...